

SANK(Hn)-01

SANSKRIT — Part - I (HONOURS) 2009

Paper - I

Duration : 4 Hours]

[Maximum Marks : 80

Write the answers to each Half / Group in the answer-book provided separately.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

Half / Group

GROUP - A

1. Write short note on any one of the following 1 × 3 = 3
 - a) b) यति ।
2. Define and illustrate any two of the following 2 × 3 = 6

इन्द्रवज्रा, तोटक, शालिनी, स्रग्धरा.
3. Scan and name the metre in any two of the following : 2 × 3 = 6
 - i) इदं किलात्पाजमनोहरं वपुः
 - ii) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम्
 - iii) प्रवर्तनां प्रकृतिहिताय पार्थिवः ।

GROUP - B

4. a) Join or disjoin सन्धिस in any four of the following : 4 × 1 = 4

सः + आगतः, रवौ + उदिते, सन् + अच्युतः, पितारक्ष, मनीषा, जय्यम् । ✓

b) Account for the case-endings in any *four* of the following underlined words :

4 × 1 = 4

- i) अजां ग्रामं नयति ।
- ii) शोकेन रोदिति बाला ।
- iii) नृसिंहाय नमस्कुर्मः ।
- iv) गुहादाराद्वनम् ।
- v) रुदतः पुत्रस्य माता जगाम
- vi) रामेण रावणो हतः ।

c) Distinguish between any *two* of the following pairs :

2 × 2 = 4

- i) स्थला and स्थली
- ii) भुङ्क्ते and भुनक्ति
- iii) उदकवान् and उदन्वान् ।

d) Name and expound the समास in any *two* of the following :

2 × 2 = 4

त्रिभुवनम् , करचरणम् , प्रत्यहम् ।

e) Correct or justify any *two* of the following :

2 × 2 = 4

- i) रथे च वामनं दृष्ट्वा पुनर्जन्म न विद्यते ।
- ii) वपुषा चतुर्भुजः ।
- iii) सैष दाशरथी रामः ।

5. Translate into English (any one)

1 × 10 = 10

- i) कस्मिंश्चिद्वनप्रदेशे चटकदम्पती आम्रतरुकृतनिलयौ प्रतिवसतः स्म । अथ तयोर्गच्छता कालेन सन्ततिरभवत् । अन्यस्मिन्नदिनि प्रमत्तो वनगजः कश्चित्तमाम्रवृक्षं धर्मात्तच्छायायार्थी समाश्रितः । ततो मदोत्कर्षात्तां तस्य शाखां चटकाश्रितां पुष्कराग्रेणाकृष्य वभञ्ज । तस्या भङ्गेन चटकाण्डानि सर्वाणि विशीर्णानि ।
- ii) हरिश्चन्द्रस्य गुणान् आकर्ष्य तस्य परीक्षार्थं विश्वामित्रस्तं नृपमुपागमत् , सकोषं राज्यमयाचत च । नृपोऽप्यात्मानं धन्यं मन्यमानः सानन्दं तस्मै सर्वं समर्पितवान् । राजानं निःस्वं विधाय विश्वामित्रो दानदक्षिणामयाचत । राजा सपुत्रां पत्नीमात्मानं च विक्रीय दक्षिणामयच्छत् ।

OR

Translate into Sanskrit (any one) :

1 × 10 = 10

- i) On one occasion Vamadeva approached the king who bent before him in reverence. After accepting the worship offered by the king he uttered benedictions and said, "Oh, king, your son with his noble companions is enjoying youth. This is, indeed, the time for him to set out with his companions for the conquest of the quarters".
- ii) There was a king Ashoka by name in Magadha. He was a mighty warrior. With his large troop he moved towards Kalinga. A pitched battle was fought by the king of Kalinga but he was defeated. Thousand of people died. Having seen such massacre king Ashoka became very much repentant and decided not to do any harm to any creature. Then he was called Dharmashoka.

GROUP - C

6. Delineate the character of वासवदत्ता as depicted in स्वप्नवासवदत्तम् ।

10

OR

Write a note on the political acumen of minister योगेश्वरायण ।

7. Translate into English, Hindi or Bengali (any one) :

1 × 4 = 4

- i) ऋज्वायतां हि मुखतोरणलोलमाला
भ्रष्टां श्रितौ त्वमवगच्छसि मूर्खं सर्पम् ।
मन्दानिलेन निशि या परिवर्तमाना
किञ्चित् करोति भुजगस्य विचेष्टितानि ॥
- ii) खगा वासोपेता सलिलमवगादो मुनिजनः
प्रदीप्तोग्निभीति प्रविचरति धूमो मुनिवनम् ।
परिभ्रष्टो दूराद्रविरपि च संक्षिप्तकिरणो
रथं व्यावत्पीसौ प्रविशति शनैरस्तशिखरम् ॥

8. Explain in Sanskrit (any one) :

1 × 6 = 6

- i) सुखमर्थो भवेद् दातुं सुखं प्राणाः सुखन्तपः ।
सुखमन्यद् भवेत् सर्वं दुखं न्यासस्य रक्षणम् ॥
- ii) प्रद्वेषो बहुमानो वा संङ्कल्पादुपजायते ।
भर्तृदाराभिलाषित्वादस्यां मे महती स्वता ॥

GROUP - D

9. Justify the remark 'वाणोच्छिष्टं जगत् सर्वम्' ।

8

OR

Give a pen-picture of शूद्रक following वाणभट्ट ।

10. Explain in Sanskrit (any one) :

1 × 7 = 7

i) अहंङ्कारदाहज्वरमूर्च्छान्धकारकालिता विह्वला हि राजप्रकृतिः ।

ii) यस्मिंश्च राजनि जितजगति परिपालयति ,महीं चित्रकर्मसु वर्णसंकराः, रतेषु केशग्रहाः, काव्येषु दृढबन्धाः, शास्त्रेषु चिन्ताः, स्वप्नेषु विप्रलम्भाः ।

Paper – II

Duration : 4 Hours]

[Maximum Marks : 80

Write the answers to each Half / Group in the answer-book provided separately.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

Half / Group

GROUP - A

1. a) Answer any one of the following 1 × 9 = 9

i) Justify the remark “दण्डिनः पदलालित्यम्”.

ii) Give an account of the sufferings that राजवाहन had to undergo after his secret marriage with अवन्तीसुन्दरी.

OR

b) Translate into Bengali or English (any two) :

$$2 \times 4 \frac{1}{2} = 9$$

i) चम्पेश्वरोऽपि सिंहवर्मा सिंह इवासह्यविक्रमः प्राकारं भेदयित्वा महता बलसमुदायेन निर्गत्य स्वप्रहितदूतवार्ताहूतानां साहाय्यदानायातिसत्त्वरमापततां धरापतीनामचिरकालभाविन्यपि सन्निधावदत्तापेक्षः साक्षादिवापलेपो वपुष्मानक्षमापरीतः प्रतिबलं प्रतिजग्राह ।

ii) स तु स्वभावधीरः सर्वपौरुषातिभूमिः सहिष्णुतैकप्रतिक्रियां दैवीमेव तामापदमवधार्य “स्मर तस्या हंसगामिनि हंसकथायाः, सहस्व वासु मासद्वयम्” इति प्राणपरित्यागरागिणीं प्राणसम्रां समाश्वास्यारिवश्यतामयासीत् ।

iii) अयि मूढ ! किमस्ति कन्यान्तः पुरदूषकेऽपि कश्चित् कृपावसरः ? स्थविरः स राजा जराविलुप्तमानावमानचित्तो दुश्चरितदुहितृपक्षपाती यदेव किञ्चित् प्रलपति त्वयापि किं तदनुमत्या स्थातव्यम् ? अविलम्बितमेव तस्य कामोन्मत्तस्य चित्रवधवार्ताप्रेषणेन श्रवणोत्सवोऽस्माकं विधेयः ।

2. Explain in Sanskrit (any one) :

1 × 6 = 6

a) अद्य मे मनसि तमोपहस्त्वया दत्तो ज्ञानप्रदीपः ।

b) पापे भजस्व लोहजातिमजातचैतन्या सती ।

GROUP - B

3. Answer any one of the following questions

10

- a) Discuss the role of विदूषक in Sanskrit drama with special reference to that of अभिज्ञानशकुन्तल.
- b) Give a description of the departure of शकुन्तला from the hermitage and describe the nature depicted there.

Translate into Bengali or English (any one) :

1 × 5 = 5

- a) यदालोके सूक्ष्मं व्रजति सहसा तद्विपुलतां
यदद्वा विच्छिन्नं भवति कृतसन्धानमिव तत् ।
प्रकृत्या यद् वक्रं तदपि समरेखं नयनयो
र्न मे दूरे किञ्चित् क्षणमपि न पार्श्वे रथजवात् ॥
- b) अनाघ्रातं पुष्पं किसलयमलूनं कररुहै -
रनाविद्धं रत्नं मधु नवमनास्वादितरसम् ।
अखण्डं पुण्यानां फलमिव च तद्रूपमनघं
न जाने भोक्तारं कमिह समुपस्थास्यति विधिः ॥

5. Explain in Sanskrit (any one) :

1 × 7 = 7

- a) मानुषीषु कथं वा स्यादस्य रूपस्य सम्भवः ।
न प्रभातरलं ज्योतिरुदेति वसुधातलात् ॥
- b) स्वप्नो नु माया नु मतिभ्रमो नु
क्लिष्टं नु तावत् फलमेव पुण्यम् ।
असन्नित्वै तदतीतमेते
मनोरथा नाम तदप्रपात्तः ॥

6. Amplify in Sanskrit (any one)

1 × 4 = 4

- a) किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ।
- b) अर्थो हि कन्या परकीय एव ।

OR

Render into Sanskrit (any one)

1 × 4 = 4

- a) ईसीसि चुम्बि आई भमरेहिं सुउमारकेसरसिहाई ।
ओदसअन्ति दअमाणा पमदाओ सिरीसकुसुमाई ॥
- b) अहिणवमहुलोलुवो तुमं तह परिचुम्बिअ चूदमअरि ।
कमलवसइमेतनिव्वुदो महुअर विसरिदोसिणं कहं ॥

7. a) i) Derive 'अलूनम्' in Q. No. 4. (b). 2
 ii) Account for the case-ending असन्निवृत्तौ in Q. No. 5. (b). 2

OR

- b) Write short note on any one : 1 × 4 = 4
 नान्दी, गौतमी ।

GROUP - C

8. Summarise the speech of वनेचर as found in the किरातार्जुनीय of भारवि.
 Discuss briefly the character of the speaker as reflected therein. 6 + 4 = 10

OR

नारिकेलफलसम्मितं वचो भारवे: Justify the remark in the light of your text. 10

9. Translate into English or Bengali (any one) 1 × 4 = 4

- a) विशङ्कमानो भवतः पराभवं
 नृपासनस्थोऽपि वनाधिवासिनः
 दुरोदरच्छच्चजितां समीहते
 नयेन जेतुं जगतीं सुयोधनः ॥
- b) तथापि जिहः स भवज्जिगीषया
 तनोति शुभ्रं गुणसम्पदा यशः
 समुन्नयन् भूतिमनार्यसङ्गमाद्
 वरं विरोधोऽपि समं महात्मभिः ॥

10. Explain in Sanskrit (any one) : 1 × 6 = 6

- a) अबन्ध्यकोपस्य विहन्तुरापदां
 भवन्ति वश्याः स्वयमेव देहिनः ।
 अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना
 न जातहार्देन न विद्विषादरः ॥
- b) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपं
 हितान्न यः संश्रुणुते स किम्प्रभुः ।
 सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं
 नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः ॥

GROUP - D

11. Answer any one of the following : 1 × 10 = 10

- a) Discuss briefly the different constituents of poetry (काव्याङ्गs) after वामन.
b) Describe after वामन different classes of poets.

12. a) Explain any one of the following : 1 × 5 = 5

- i) काव्यं ग्राह्यमलंकारात् ।
ii) सन्दर्भेषु दशरूपकं श्रेयः ।

OR

b) Write short note on any one of the following 1 × 5 = 5

ओजः, चूर्णकम् ।